

УДК 338.48

Чепурда Л.М., д.е.н., професор,

Черкаський державний технологічний університет

Теоретичні засади оцінки природно-ресурсного потенціалу територій розвитку сільського зеленого туризму

У статті розглянуто та проаналізовано основні засади оцінки природно-ресурсного потенціалу територій розвитку сільського зеленого туризму. Визначено методика дослідження природно-ресурсного потенціалу розвитку сільського зеленого туризму територій

Ключові слова: природно-ресурсний потенціал, сільський зелений туризм, туристичні послуги.

Chepurd L.

Theoretical principles of assessment of natural resource potential of the agricultural green tourism development territories

The article considers and analyzes the basic principles of estimation of natural resource potential of the territories of development of rural green tourism. The method of research of natural resource potential of development of rural green tourism of territories is determined.

The analysis of scientific publications shows that in some works the phrase «natural resource complex» is used, in others it is «natural resource potential», and sometimes these concepts are used simultaneously as synonyms. A number of tourism publications also use the phrase «natural tourism potential» and «natural-recreational potential». All this updates the need to clarify the conceptual apparatus for its use in scientific and practical activities to study the problems and prospects of tourism development.

The fundamental distinction between the concepts of «resources» and «potential» is that resources exist independently of economic entities, and the potential of a separate enterprise, society as a whole is inseparable from the subjects of activity. That is, the "potential", apart from tangible and intangible means, includes the ability of an employee, collective, enterprise, society as a whole to effectively use available resources or resources

The resource component is the basis of national wealth of each country, acceptable indicators and characteristics of which today are the guarantor of their functioning, despite the global unfavorable background. Natural resources, as a component of natural resource potential, form the country's natural wealth, requiring careful economic research to enhance its involvement in the rural green tourism economy and ensure the sustainable development of the regions of the state.

Today among the scientists-economists there is no consensus on the definition of the category of «natural resource potential». Scientists differently outline the boundaries

of this concept, invest in it different content load, and sometimes replace this category with other concepts.

Natural resource potential reflects the relations that have developed in the process of reproduction and use of phenomena and elements of nature - between territory and economic activity. Also, natural resource potential is one of the main factors of social production and largely determines the economic development of the region.

Considering the meaningful meaning of the concept of «rural green tourism», and also taking into account the territorial approach of the study, we shall isolate the component structure of natural resource potential in rural green tourism of the regions.

From the standpoint of the systematic approach, the natural resource potential of the region is a realization of one of the basic patterns of interaction between the part and the whole system, the law of integrity.

It is proved that the method of estimation of natural resource potential should include in the complex both the assessment of natural resources and the assessment of the natural conditions of the region, the combination of which makes it possible to determine the possibilities for the development of rural green tourism in the region. In addition, this assessment should be based on a well-defined research methodology

Key words: natural resource potential, rural green tourism, tourist services.

Чепурда Л.М.

Теоретические основы оценки природно-ресурсного потенциала территорий развития сельского зеленого туризма

В статье рассмотрены и проанализированы основные принципы оценки природно-ресурсного потенциала территорий развития сельского зеленого туризма. Определены методика исследования природно-ресурсного потенциала развития сельского зеленого туризма территорий

Ключевые слова: природно-ресурсный потенциал, сельский зеленый туризм, туристические услуги.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Роль природно-ресурсного потенціалу у розвитку сільського зеленого туризму регіону надзвичайно важлива так як основою територіальної організації такого виду туризму є наявність на цій території відповідних природних ресурсів та умов. Порівняно інтенсивний розвиток туризму загалом та сільського зеленого туризму зокрема призводить до більш інтенсивного, використання природно-ресурсного потенціалу територій держави і потребує оцінки кожної одиниці природних ресурсів. Для цього необхідно

уточнити уявлення про стан природно-ресурсного потенціалу в регіоні та перспективність його раціонального використання.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблемні питання, пов'язані з вивченням природно-ресурсного потенціалу регіонів та його оцінки, є предметом дослідження як вітчизняних так і зарубіжних науковців: Балацького О. Ф., Барановського В. А., Горлачука В. В., Гофмана К. Г., Кифяк В. М., Нємчинова В. С., Некрасова В. С., Матвійчук Л. Ю., Мельника Л. Г., Мінца А. А., Реймерса М. Ф., Третьяка А. М., Федоренка М. П., Хвесика М. А. та ін. Однак неоднозначність наукових підходів до сутності та структури природно-ресурсного забезпечення для потреб сільського зеленого туризму в регіоні вимагає подальших

Цілі статті. Основними напрямками дослідження є аналіз основних підходів до оцінки природно-ресурсного потенціалу територій розвитку сільського зеленого туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Першочерговим завданням забезпечення ефективного розвитку сільського зеленого туризму в регіоні є оцінка його природно-ресурсного потенціалу. Така оцінка є важливою передумовою планування туристичної галузі на регіональному рівні, оптимізації просторової та господарської організації територіальних туристично-рекреаційних комплексів. Без даних об'єктивної оцінки виникають складності із залученням інвесторів у розвиток сільського зеленого туризму в тому чи іншому регіоні.

Аналіз наукових публікацій свідчить, що в одних працях використовується словосполучення «природно-ресурсний комплекс», в інших – «природно-ресурсний потенціал», а іноді дані поняття вживаються одночасно як синоніми. У низці публікацій з туризму також використовуються словосполучення «природно-туристичний потенціал» та «природно-рекреаційний потенціал». Усе це актуалізує необхідність уточнення понятійного апарату для його застосування в науково-практичній діяльності для дослідження проблем та перспектив розвитку туризму.

Перш ніж перейти до розгляду поняття «природно-ресурсний потенціал», доцільно проаналізувати концептуальні підходи до основного визначення – «потенціал».

У тлумачному словнику С. І. Ожегова і Н. Ю. Шведової дається таке визначення потенціалу: «... ступінь потужності в будь-якому відношенні, сукупність будь-яких засобів, можливостей ...» [6].

В інтерпретації Т. Г. Храмцової «потенціал» – це не тільки і не просто кількість ресурсів, а й закладена в них можливість розвитку системи в заданому напрямку. Можливості повинні бути реалізовані. Як в механіці потенційна енергія переходить в кінетичну, так і в економіці потенціал реалізується в результатах діяльності [11, с.374].

У науковій літературі часто можна зустріти ототожнення понять «потенціал» та «ресурси». Так, наприклад, академік Л. І. Абалкін зазначає, що «потенціал» (економічний, підприємницький, виробничий) – це узагальнена, збірна характеристика ресурсів, прив'язана до місця та часу [6]. В. М. Архангельський під потенціалом розуміє засоби, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані для досягнення певної мети або розв'язання певної проблеми, тобто сукупність реальних нагромаджених ресурсів [6].

Принциповою відмінністю між поняттями «ресурси» і «потенціал» є те, що ресурси існують незалежно від суб'єктів економічної діяльності, а потенціал окремого підприємства, суспільства в цілому невіддільний від суб'єктів діяльності. Тобто «потенціал», окрім матеріальних і нематеріальних засобів, включає здібності працівника, колективу, підприємства, суспільства в цілому до ефективного використання наявних коштів або ресурсів [9, с.30-36].

Ресурсна складова – це основа національного багатства кожної країни, прийнятні показники та характеристики якого сьогодні є гарантом їх функціонування, незважаючи на глобальний несприятливий фон. Природні ресурси як складова природно-ресурсного потенціалу формують природне багатство країни, що потребує ретельного економічного дослідження для активізації його залучення в економіку сільського зеленого туризму та забезпечення сталого розвитку регіонів держави.

На сьогодні серед учених-економістів немає єдиної думки щодо визначення категорії «природно-ресурсний потенціал». Вчені по різному окреслюють межі даного поняття, вкладають в нього

різне змістовне навантаження, а іноді замінюють цю категорію іншими поняттями. Так, Реймерс М. Ф. визначає природно-ресурсний потенціал як здатність природних систем без збитку для себе віддавати людству необхідну продукцію, або виконувати корисну роботу в рамках господарства певного історичного типу [6]. У Концепції переходу України до сталого розвитку природно-ресурсний потенціал розглядається як сукупність природних ресурсів, які є засобом розвитку продуктивних сил, важливим екологічним фактором життєдіяльності суспільства і можуть бути реально використані у господарській діяльності за наявних технологій та соціально-економічних відносин [8]. Бобух І. М. до складу природно-ресурсного потенціалу включає невідновні природні ресурси (мінерально-сировинні та паливні ресурси), відновні природні ресурси (земельні, водні, рекреаційні ресурси) та екологічну місткість довкілля, яка характеризує його здатність сприймати різноманітні антропогенні навантаження в певних масштабах без зміни якісних параметрів природної системи [1].

Найбільш ґрунтовне трактування поняття «природно-ресурсний потенціал» наведене у тлумачному словнику української мови, де вказано, що «природно-ресурсний потенціал – це сукупність природних ресурсів та природних умов, які знаходяться у певних географічних межах та забезпечують задоволення економічних, екологічних, соціальних, культурних, оздоровчих та естетичних потреб людини і суспільства» [4].

Отже, у більшості випадків природно-ресурсний потенціал розглядається як сукупність природних ресурсів. Проте, зважаючи на тематику нашого дослідження, важливо розглядати досліджувану категорію не тільки з позиції ресурсів, а також з позиції умов регіону.

Так, природно-ресурсний потенціал може розглядатися на різних рівнях: глобальному, загальнодержавному, регіональному та локальному. Значної уваги потребує дослідження природно-ресурсного потенціалу на регіональному рівні. Тому питання пошуку шляхів підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу у сільському зеленому туризмі на регіональному рівні набуває важливого значення [3].

Доцільність територіального підходу до визначення сутності «природно-ресурсного потенціалу» підкреслюються у роботах Ключкова В. А., який під природно-ресурсним потенціалом регіону розуміє сукупність природних ресурсів, які розміщені в межах певної території, використовуються у народному господарстві, або можуть бути включені в господарський обіг при сучасному рівні розвитку продуктивних сил [4, с.107-109].

Зазначене дає підстави визначити загальну структуру природно-ресурсного потенціалу регіону для потреб сільського зеленого туризму

Таким чином, під природними ресурсами у сільському зеленому туризмі будемо розуміти об'єкти, які володіють комфортними умовами і можуть бути використані для туристичної діяльності, в свою чергу під природними умовами у сільському зеленому туризмі будемо розуміти явища, умови і чинники компонентів біосфери або їх сукупність, які володіють комфортними умовами і можуть бути використані для туристичної діяльності.

Природно-ресурсний потенціал відображає відносини, які склались в процесі відтворення і використання явищ та елементів природи – між територією і господарською діяльністю. Також природно-ресурсний потенціал є одним з основних чинників суспільного виробництва і багато в чому визначає економічний розвиток регіону [6, с.56-67].

З огляду на змістовне значення поняття «сільський зелений туризм», а також зважаючи на територіальний підхід дослідження виділемо компонентну структуру природно-ресурсного потенціалу в сільському зеленому туризмі регіонів.

З позицій системного підходу природно-ресурсний потенціал регіону представляє собою реалізацію однією з основних закономірностей взаємодії частини і цілого системи, закономірність цілісності. Підходи до систематизації природно-ресурсного потенціалу для цілей розвитку сільського зеленого туризму представлено в таблиці 1.

Для представлення власних методологічних підходів до оцінки природно-ресурсного потенціалу розвитку сільського зеленого туризму регіону пропонуємо спиратися на теоретичні напрацювання викладені в попередніх пунктах роботи.

Таблиця 1.

Підходи до систематизації природно-ресурсного потенціалу регіону для цілей розвитку сільського зеленого туризму

Структура	Складова
За територіальною ознакою	Різні форми просторової дислокації природно-ресурсного потенціалу
За компонентною ознакою	Територія, природні умови та ресурси, населення, інфраструктура
Організаційна	Можливості раціонального використання природних ресурсів
Функціональна	Відображає вплив природних ресурсів та умов на формування спеціалізації регіону

Оскільки одним із важливих факторів який впливає на рівень регіонального розвитку сільського зеленого туризму має природно-ресурсний потенціал вважаємо за доцільне розглянути напрацювання саме в цьому напрямку, зокрема провести комплексний аналіз вже існуючих методик оцінки природно-ресурсного потенціалу та визначити забезпеченість природно-ресурсним потенціалом території України зробивши акцент на його туристичній складовій.

Герасимчук З. та Глядіна М. у своєму дослідженні аналізували рівень розвитку рекреаційної сфери в регіоні шляхом визначення інтегрального індексу ресурсної забезпеченості рекреаційної сфери регіону та інтегрального індексу рекреаційної освоєності регіону [2]. Ми вважаємо що, побудована таким чином методика дозволяє визначити та порівняти рівні розвитку рекреаційної сфери в областях. Також актуальним для нашого дослідження є визначення рекреаційного потенціалу області, оскільки це дозволить реально оцінити можливості розвитку сільського зеленого туризму регіонів України та визначити можливості які дозволять задовольнити потреби рекреантів.

Самко О. О. здійснює оцінку туристичного потенціалу за допомогою інтегрального методу шляхом оцінки визначених складових, зокрема: інфраструктурної, інформаційної, інтелектуальної, культурно-історичної. [9, с.129-134.]. На нашу думку, зазначена методика є цікавою з позиції застосування інтегрального методу для оцінки туристичного потенціалу, але вихідні дані, які застосовуються автором, потребують подальшого

обґрунтування оскільки на нашу думку потрібно враховувати і економічну складову.

Кифяк В. Ф. [4] вивчаючи розвиток територіальних рекреаційних систем, виділяє ряд показників, серед яких: обсяг наданих послуг, кількість осіб, яким надавалися характерні та супутні послуги, експорт та імпорт рекреаційних послуг, зайнятість у рекреаційній сфері, надходження до бюджетів усіх рівнів тощо. На нашу думку, для оцінки рівня розвитку зеленого туризму є важливим аналіз рекреантів, які отримували послуги в межах регіону, аналіз фінансових результатів, оцінка зайнятості в сфері туризму.

Аналіз розглянутих методичних підходів оцінки природно-ресурсного потенціалу дозволяє зробити висновок, що усі вони мають свої переваги та недоліки, на нашу думку у них розрізнено розглядаються туристичні ресурси та майже не розглядаються туристичні умови в аспекті територіального розвитку і тому вони не дозволяють в комплексі оцінити та порівняти функціонування особливостей розвитку природно-ресурсного потенціалу на території України. Разом з тим, багато аспектів розв'язання досліджуваної наукової проблеми залишилися недостатньо розкритими, що зумовило проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Вважаємо, що дана методика оцінки природно-ресурсного потенціалу повинна включати в комплексі як оцінку природних ресурсів так і оцінку природних умов регіону, саме поєднання зазначеного дозволяє визначити можливості розвитку сільського зеленого туризму регіону. Крім того дана оцінка повинна базуватися на чітко визначеній методології дослідження (рис. 1).

Висновки. Сформований методологічний підхід до оцінки природно-ресурсного потенціалу розвитку сільського зеленого туризму регіонів держави, базується на визначених методах дослідження та враховує як оцінку природних ресурсів так і оцінку природних умов регіону. Даний підхід слугує основою для розробки організаційно-економічних заходів гарантування безпеки та результативності відтворення і збереження природно-ресурсного потенціалу регіонів розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

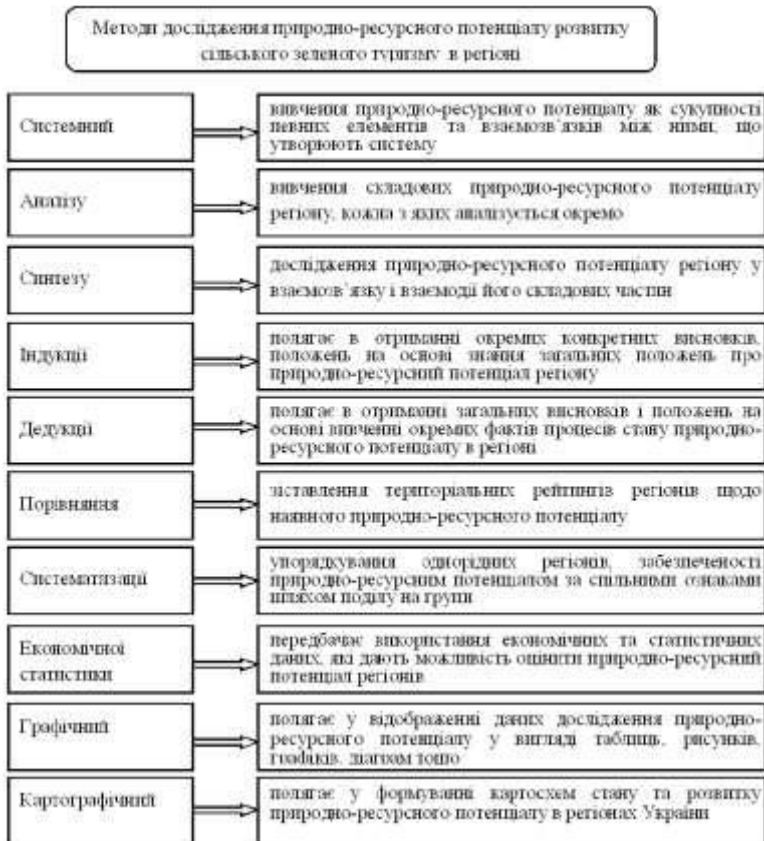

Рис. 1. Методика дослідження природно-ресурсного потенціалу розвитку сільського зеленого туризму територій.

1. Бобух І. М. Пропозиції та перспективи формування національного багатства України / І. М. Бобух: Монографія // НАН України. Інститут економіки та прогнозування. – К., 2010. – 372 с.
2. Герасимчук З. В. Регіональна політика розвитку рекреаційної сфери : механізм формування та реалізації / З. В. Герасимчук, М. В. Глядіна. – Луцьк : Надстиря, 2006. – 161 с.
3. Жулавський А. Ю. Природно-ресурсний потенціал регіону в системі економічних відносин [Електронний ресурс] / Жулавський А. Ю., Гордієнко В. П. // Ефективна економіка. – 2013. – № 8 // – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2238>.

Економічні науки. Серія «Економічна теорія та економічна історія». Збірник наукових праць. Луцький НТУ. – Випуск 14(56). – Луцьк, 2017.

4. Кифяк В. Ф. Стратегія розвитку територіально-рекреаційної системи: теорія, методологія, практика: монографія / В. Ф. Кифяк. – К. : Чернівці: Книги. – XXI, 2010. – 432 с.
5. Литвак А. И. Интегральная оценка туристско-рекреационного потенциала региона (на примере Кимеровской области) : автореф.дис.на соиск.уч.степени канд. эконом.наук: спец.08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством: региональная экономика; рекреация и туризм» / А.И.Литвак. – Кемерово. – 2010. – 26 с.
6. Матвійчук Л. Ю. Сільський зелений туризм як фактор регіонального розвитку: методологічний аспект та практичний досвід : монографія / Л. Матвійчук, І. Тищук – Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2017 р. – 260 с.
7. Мокляк А. В. Туристські ресурси для потреб іноземного туризму в Україні (у контексті українсько-польських туристичних зв'язків) : автореф. дис. на тему здоб. наук. ступ. канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 «Економіка та соціальна географія» / А. В. Мокляк. – К., 2014. – 17 с.
8. Проект Закону України «Про Концепцію переходу України до сталого розвитку» [Електронний ресурс].– Режим доступу: rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=1860.
9. Самко О. О. Оцінка туристичного потенціалу регіону та рівня його використання / О. О. Самко // Економічні науки. – Серія регіональна економіка» зб.наук.пр. – Вип.7(27). – Ч.4. – Луцьк, 2010. – С.129-134.
10. Стратегія розвитку туризму та курортів на період до 2026 року / Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 березня 2017 р. № 168-р. [Ел. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>
11. Храмова Т. Г. Методология исследования социально-экономического потенциала потребительской кооперации: дис... д-ра экон. наук. / Т. Храмова. – Новосибирск : Центросоюз РФ; СибУПК, 2002. – 374 с.

УДК 331.101

Шубала І.В., к.е.н., доцент

Луцький національний технічний університет

Теоретичні аспекти розуміння змісту та характерних рис процесу управління персоналом

У статті розглянуто теоретичні аспекти розуміння змісту, характерних рис процесу, а також елементів системи управління персоналом на сучасному підприємстві.

Ключові слова: персонал, управління персоналом, система управління, рекрутинг персоналу, контролінг персоналу.